

ПОЛЬСЬКІ МУЗИЧНІ РАДІОПЕРЕДАЧІ ЗІ ЛЬВОВА В 30-ТІ РОКИ МИНУЛОГО СТОЛІТТЯ

Євген Дмитровський

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська 1, 79000, Львів, Україна,
e-mail: journft@franko.lviv.ua*

Розглянуто структуру музичного мовлення Львівського радіо в 30-ті роки ХХ століття, його роль у піднесенні культурного рівня населення.

Ключові слова: радіо, музичні передачі, виконавці, слухачі, музикознавці.

Початки роботи Львівського радіо сягають 1930-го року. Як зазначає професор Л. О. Кияновська, в історичному процесі нашого краю – це середина міжвоєнного двадцятиліття, пов'язаного з виникненням польської держави, яка створила найсприятливіші умови для розвитку насамперед польської культури [1]. Її популяризація стала пріоритетним напрямом діяльності Львівської радіовисильні, що входила в об'єднану систему Польського радіо. Вже з перших років її існування часто (майже щотижня) відбувалися трансляції концертів з Польського музичного товариства, у програмі яких чільне місце займали твори польських авторів. Зокрема, це були трансляції з Монюшківської і Шопенівської академій, з концертів, присвячених урочистим датам і ювілеям відомих композиторів, виконавців, диригентів. До другої річниці від дня смерті найвизначнішого у Львові польського композитора, багаторічного директора консерваторії Мечислава Солтиса в радіоефірі прозвучала його ораторія “Ver Sacrum”. Твори польських авторів виконували у звітних концертах педагоги консерваторії та їхні учні.

Під час концертів, які нерідко транслювали всі радіостанції Польщі, за диригентським пультом стояли відомі у Львові Адам Солтис, Тадеуш Ярецький, Антон Рудницький, Юзеф Лерер, Єжи Колачковський, Якуб Мунд.

Радіослухачі різних регіонів Польщі мали можливість почути твори львівських композиторів А. Рудницького, М. Солтиса, Ю. Коффлера та ін. Щодо останнього, то його Перша або Мала симфонія справила на слухачів Польщі і навіть зарубіжжя велике враження. Її виконав Львівський симфонічний оркестр під керуванням Ігнаці Ноймарка, який, працюючи тоді в Голландії, приїхав на гастролі до Польщі.

“Перша симфонія Ю. Коффлера – то було найсильніше пережиття вечора”, – писала газета “Wiek nowy” [2]. А інший часопис у публікації “Відлуння львівського симфонічного концерту” повідомив, що Ю. Коффлер на другий день після виконання його симфонії отримав з Лондона від музичного директора Британського радіо ВВС Едварда Кларка таку телеграму: “Трансляція чудова. Загальне враження надзвичайне. Вітаю також виконавців!” [3].

Як свідчать архівні матеріали, спектр музичних передач Львівського радіо був дуже широким і різноманітним. Позитивно те, що в радіоконцертах звучали високомистецькі твори, які рідко виконувались у Польщі: “Фауст – симфонія” Ф. Ліста, “Споконвічні пісні” М. Карловича, твори З. Кодаї, М. М’яковського, Ф. Бузоні, концерт для фортепіано з оркестром Д. Іреланда, ораторія Е. Ельгера “Сон Геронта” й ін.

Тогочасна радіомузична критика відзначала, що рівень виконавської майстерності Львівського симфонічного оркестру постійно зростає, до чого значною мірою спонукала відповідальність перед величезною аудиторією, слухачів, яку збирали концерти, трансльовані зі Львова всіма польськими радіостанціями. Про це, зокрема, писала музикознавець Стефанія Лобачевська у газетній статті “Музика на радіо” [4]. А професор Львівської консерваторії Єжи Фрейгертер у своєму музичному радіоогляді “На антені”, схвально відгукнувшись про активізацію творчої діяльності симфонічних оркестрів регіонів завдяки Польському радіо, відзначив, що першість на цьому поприщі утримує Львів [5].

До участі в передачах працівники Львівського радіо залучали широке коло музикознавців. Серед них особливо виділявся уже згаданий Єжи Фрейгертер. Його вирізняло те, що він умів просто й дохідливо розповісти про складне з погляду не обізнаних в музиці людей. Спочатку впродовж двох років Є. Фрейгертер вів на радіо цикл “Музичний буквар”, а згодом – передачу “Музичні новини”, в якій аналізував концертні виступи у Львові.

З інших музикознавців, які співпрацювали з Львівським радіо, треба назвати професора Львівського університету, директора Інституту музикології Адольфа Хибінського, Софію Ліссу, Марію Щепанську. Музикознавчу функцію виконували також на радіо композитори Адам Солтис, Юзеф Коффлер, Северин Барбаг. Тематика їхніх музичних бесід перед мікрофоном Львівського радіо була різноманітна. Професійний рівень і популяризаторська майстерність львівських музикознавців були настільки високі, що їм доручали з дирекції Польського радіо готувати вступні виступи-анотації до симфонічних концертів і опер, які транслювали з Варшави, Кракова, інших міст.

Крім симфонічного оркестру філармонії, класичну музику виконували на Львівському радіо струнний оркестр Польського музичного товариства під керівництвом Єжи Колачковського, камерні ансамблі під орудою М. Кжинського і Я. Мунда, струнний оркестр Музичної школи Сабіни Каспарек під керівництвом Кароля Гальпона.

Тісними і продуктивними були творчі контакти музичного відділу радіо з Львівською оперою. Основною формою співпраці була трансляція оперних вистав. Однак внаслідок економічної кризи державне фінансування радіо було значно скорочено, а міська влада Львова перестала виділяти кошти для театру, через що він навесні 1933 р., по суті, припинив свою роботу. Вистави відбувалися лише протягом кількох місяців у сезоні. Чи не останніми в той час стали трансляції по радіо опери “Страшний двір” С. Монюшка, “Дон Карлоса” Дж. Верді та “Шукачів перлів” Ж. Бізе.

Зникли з ефіру трансляції оперних вистав певною мірою замінили радіопостановки невеликих опер та оперет. Як свідчать відгуки у тогочасній пресі, слухачі схвально відгукнулися про цю новацію.

У рецензіях, оглядах музичних передач Львівського радіо впродовж майже десяти років його діяльності зустрічаються прізвиська багатьох виконавців. І все ж виникали ситуації, коли львівських музикантів, на їхню думку, місцеве радіо недостатньо залучало до участі в передачах, натомість запрошуючи “чужих”. Про це вони написали у відкритому колективному листі, який було надруковано в пресі під заголовком “Імпорт музикантів до Львова...” В ньому, зокрема, наводилися такі аргументи: впродовж кількох місяців Львівське радіо не передало жодного камерного твору, уступивши місце в цьому Варшаві; львівських композиторів і виконавців, а найбільше скрипалів навіть європейської слави місяцями не чути було в радіоефірі; перевага надавалася приїжджим музикантам, як було, наприклад, зі скрипалем, якого “спроводили” аж із Катовіце, в той час коли у Львові була низка скрипалів високої кваліфікації й широкого визнання [6].

Відповідь на цю критику не забарилася і буквально через день з’явилася у пресі. Адміністрація Львівського радіо, не погоджуючись з висловленими у листі зауваженнями, подала як контраргумент цілий список прізвиськ місцевих музикантів, залучених до радіопередач [7].

Щодо легкої музики, то вона разом із народною та розважальною займала левову частку в програмах Львівського радіо. У тогочасній музичній критиці підкреслювалось, що музика, розрахована на масового слухача, теж може виконувати важливу культурно-виховну роль, що значною мірою залежало від радіо [8].

Серед естрадних оркестрів (їх тоді називали салонними), які існували на радіо й інших міст, вирізнявся львівський під керуванням Тадеуша Серединського. Про цей музичний колектив рецензент, зокрема, писав: “Львів завдяки оркестру Т. Серединського посідає передове місце в радіопрограмах” [9].

Радували слухачів своїми виступами в ефірі оркестри мандоліністів “Гейна”, “Друкарня”, “Серенада”, популярність яких з допомогою радіо ще більше зросла.

Танцювальні мелодії лунали в ефірі у вечірні години у виконанні популярних серед львів’ян оркестрів готельних ресторанів “Брістоль” і “Жорж”, дансінгу “Багателя”, кав’ярні “Шотландська”. Особливу прихильність слухачів мав оркестр “Жоржа” під орудою знаного естрадного скрипаля і талановитого композитора в жанрі легкої музики Євгена Ландовського. Бажання ще ближче познайомитися з його музичним талантом виникло у радіослухачів після того, як львівських музикантів почув по радіо угорський композитор і диригент Ф. Легар. Гостюючи у Варшаві, він випадково “зловив” в ефірі їхній виступ. Почувши гру Ландовського в супроводі оркестру, маестро визнав його за прекрасного виконавця своїх композицій, провідного диригента й оригінального інтерпретатора танцювальних мелодій та оперетних творів, а до Львова надіслав телеграму такого змісту: “Чудовому капельмейстерові оркестру в готелі Жоржа у Львові п. Євгену Ландовському сердечні вітання надсилає – Легар. Відень” [10].

Джазову музику представляли на радіо джаз-оркестри “Весела банда”, “Міккі-джаз”, “Технік-джаз”, дует братів Лангнерів, джазові музиканти Чеслав Гальський, Мар’ян Альтенберг, Альфред Шютц.

Подобалися радіослухачам поширені у той час чоловічі вокальні квартети або квінтели, т.зв. “хори ревелерсів” – “Весела п’ятірка”, хор Есбена, “Львівська четвірка” Броньчика і добре відомий львів’янам ще з театру “Наше очко” хор Еріана.

У музичних передачах радіо 30-х років минулого століття широко використовувались грамофонні платівки. На їх основі здійснювались окремі передачі Львівської радіовисильні, які в програмі так і оголошувались: “Музика з платівок” (“плит” – польськи). Використовували їх також і як ілюстративний матеріал у музикознавчих передачах.

Повністю складалися з платівок “Концерти вітань”. За формою і змістом вони мало чим відрізнялися від сучасних радіоконцертів на замовлення. “Концерти вітань” дозволяли поповнювати бюджет радіо. Наприклад, лише за один місяць (грудень 1937 р.) радіо одержало від концертів понад дві тисячі злотих. Частина доходів використовувалася на проведення Львівським радіо благодійних акцій, зокрема, на допомогу хворим. В одній із газет повідомлялося, що за кошти, одержані в листопаді 1937-го року, було закуплено ліки, святкові подарунки для хворих “від Миколая”, радіофіковано лікарні, придбано для них репродуктори, слухавки та ін. речі [11].

Отже, палітра музичних передач Львівського радіо у передвоєнне десятиліття була широка й різноманітна. Як писав у своїх спогадах Ч. Гальський, з усіх регіональних радіомовних станцій Польщі, Львівська вийшла на перше місце після Варшави, незважаючи на те, що Краків, Познань, Вільно і Лодзь розпочали мовлення в радіоефірі на кілька років раніше [12]. Досягнуто цього було насамперед завдяки музичним передачам, метою яких було піднесення загального музичного рівня населення регіону і Польщі загалом. До створення цих передач залучалися кращі музичні сили Львова, який здавна мав надзвичайно сприятливе музичне середовище. Інша справа, що високому фаховому рівню львівських музикантів далеко не завжди відповідали тогочасні технічні можливості радіо, яке перебувало на етапі свого становлення, пошуку творчих і технічних шляхів створення повноцінних радіопрограм. Але вже й тоді музичні передачі зі Львова визначали самотній характер Львівського радіо.

Список використаної літератури

1. *Кияновська Л.О.* Галицька музична культура XIX–XXст. / Л. О. Кияновська. – Чернівці, 2007. – С. 213.
2. *Wiek nowy* – 1936. – 16 січ.
3. *Dziennik Polski*. – 1936. – 17 січ.
4. *Tydzień Polski*. – 1935. – 26 жовт.
5. *Orkiestra*. – 1936. – Квітень.
6. Центральний державний історичний архів у Львові. Ф. 480, оп.1, спр. 54, арк. 10.
7. *Ekspress wieczorny*. – 1938. – 10 берез.
8. Центральний державний історичний архів у Львові. Ф. 480, оп.1, спр. 39, арк.16.
9. *Przegląd filmowy, teatralny i radiowy*. – 1936. – 7 черв.
10. Центральний державний історичний архів у Львові. Ф. 480, оп.1, спр. 39, арк. 15.
11. *Chwila wieczorna*. – 1938. – 14січ.
12. *Halski C. Polskie radio Lwów* / C. Halski. – Londyn, 1985. – С. 66.

Стаття надійшла до редколегії 10.09.12

Прийнята до друку 06.10.12

POLISH MUSIC BROADCAST OF 30'S OF THE LAST CENTURY FROM LVIV

Eugene Dmytrovskyi

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: journft@franko.lviv.ua*

The structure of music broadcast on Lviv radio of 30's of the 20th century and its role in raising of the cultural level of the population are reviewed.

Key words: radio, music broadcast, performers, listeners, musicologists.

ПОЛЬСКИЕ МУЗЫКАЛЬНЫЕ РАДИОПЕРЕДАЧИ ИЗ ЛЬВОВА В 30-Е ГОДЫ ПРОШЛОГО ВЕКА

Евгений Дмитриевский

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, 79000, г. Львов, Украина,
e-mail: journft@franko.lviv.ua*

Рассмотрено структуру музыкального вещания Львовского радио в 30-е годы XX века, его роль в повышении культурного уровня населения.

Ключевые слова: радио, музыкальные передачи, исполнители, слушатели, музыковеды.